

בבית המשפט העליון

רע"א 3762/11

לפני : כבוד המשנה לנשיאה א' ריבלין
כבוד השופט א' גרוניס
כבוד השופט ס' גובראן

המבקשים : 1. עיזבון המנוחה אושר רחימי ז"ל
2. דינה (אפרת) רחימי
3. מתתיהו רחימי

נ ג ד

המשיבים : 1. עמיר חריזי
2. מסיעי ביטחון (חריזי יוסף) בע"מ
3. מרכז החינוך העצמאי
4. מגדל חברה לביטוח בע"מ
5. מדינת ישראל משרד החינוך
6. מדינת ישראל
7. מרכז החינוך העצמאי
8. איתוראן איתור ושליטה בע"מ
9. שני שבו
10. עיריית ראשון לציון
11. גברת יהודית יפרח
12. גברת יעל גבירמן
13. גברת רינה אגאי
14. אריה חברה לביטוח בע"מ
15. מלכה לוי

בקשת רשות ערעור על החלטת בית-המשפט המחוזי
בתל-אביב-יפו מיום 11.4.11 בת.א. 2463/05 שניתנה על-
ידי כבוד השופט א' בכר

בשם המבקשים : עו"ד איריס בן-גד

בשם המשיבים 1-2 ו-6 : עו"ד שלמה לוי

בשם המשיבות 3, 5-7, 9 ו-13 :
11 : עו"ד שמואל צור

בשם המשיבה 4 : עו"ד ד"ר מיכל גדות

בשם המשיבה 8 : עו"ד משה עבדי ; עו"ד רעות בית און

בשם המשיבה 10 : עו"ד אמיר סילש

פסק-דין

המשנה לנשיאה א' ריבלין:

1. ביום 3.9.2001 עלתה אושר רחימי ז"ל (להלן: המנוחה) על רכב ההסעה בדרכה ליומה השני בכיתה א' בבית הספר "המסילה" בראשון לציון. נהג רכב ההסעה לא הבחין בכך שהמנוחה נותרה ברכב גם לאחר שיתר התלמידים ירדו ממנו, והמשיך בנסיעתו לעבר מגרש החניה בו חנה הרכב במהלך היום כולו. רק בחלוף תשע שעות נמצאה המנוחה בתוך רכב ההסעה, אך למרבה הצער דבר מקום הימצאה ברכב התגלה מאוחר מדי, והיא נפטרה.

האם נסיבות טראגיות אלו עונות על הגדרת "תאונת דרכים" בחוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים, התשל"ה-1975 (להלן: חוק הפיצויים)? שאלה זו מצויה במקד הדיון בבקשת רשות הערעור המונחת בפנינו.

2. המשיב 1, נהג רכב ההסעה (להלן: הנהג) הורשע על-פי הודאתו בעבירה של גרימת מוות ברשלנות ונגזרה עליו שנת מאסר בפועל, שנה וחצי של מאסר על תנאי והוא נפסל מלנהוג ברכב ציבורי לתקופה של עשר שנים. במקביל, עיזבון המנוחה אושר רחימי ז"ל והוריה (להלן: המבקשים) הגישו תביעה אזרחית לבית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו (כבוד השופט א' בכר) נגד הנהג, חברת ההסעות שהעסיקה אותו, חברת הביטוח שביטחה את רכב ההסעה (להלן: האוטובוס), בית הספר ומשרד החינוך. בכתב תביעתם, השתמשו המבקשים בשתי עלות תביעה חלופיות – תביעה על-פי פקודת הנזיקין [נוסח חדש], התשכ"ח-1968 ותביעה על-פי חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים, התשל"ה-1975 (להלן: חוק הפיצויים). בהסכמת הצדדים, קבע בית המשפט המחוזי כי יוגשו סיכומים בשאלת סיווג עילת התובענה וינתן פסק-דין חלקי בנושא זה בטרם יתבצע הדיון בתובענה גופה. המבקשים וחברת הביטוח של רכב ההסעה (המשיבה 4) סברו כי אירוע זה אינו בגדר תאונת דרכים; יתר המשיבים סברו כי מדובר בתאונת דרכים.

3. בפסק דינו החלקי, מיקד בית המשפט המחוזי את המחלוקת בין הצדדים ביחס לקיומם של שלושה רכיבים של הגדרת "תאונת דרכים" בסעיף 1 לחוק הפיצויים –

"מאורע", "עקב" ו"שימוש ברכב מנועי". באשר לרכיב ה"מאורע", קבע בית המשפט המחוזי כי אף שמותה של המנוחה נגרם כתוצאה מהשפעה הדרגתית של עומס החום באוטובוס, ניתן בכל זאת לזהות מאורע מובחן שגרם לפגיעתה – נעילת דלת האוטובוס. בית המשפט המחוזי קבע כי הנעילה היוותה מאורע פתאומי וחד-פעמי שגרם לנזק אשר התגבש בתוך זמן קצר יחסית, כתשע שעות; זאת, על-פי בית המשפט המחוזי, בניגוד למחלה שמתפתחת אט אט, ולא ניתן לזהות מאורע מובחן שגרם לה, אשר אינה תואמת את הגדרת תאונת הדרכים. באשר לרכיב ה"שימוש ברכב מנועי", קבע בית המשפט המחוזי כי התקיימה במקרה זה החלופה של "נסיעה ברכב" המופיעה בהגדרת "שימוש ברכב מנועי" בסעיף 1 לחוק הפיצויים. הסיבה לכך, על-פי בית המשפט המחוזי, היא שנסיעת המנוחה באוטובוס לא נסתיימה ולא תסתיים לעולם, שכן היא עלתה לאוטובוס כדי לנסוע בו ונבצר ממנה לסיים את הנסיעה מכיוון שדלת הרכב ננעלה בפניה. ככלל, קבע בית המשפט המחוזי, יש להבדיל בין נוסע המסוגל לרדת מרכב בעצמו ולגביו תסתיים הנסיעה בעת חניית הרכב, ובין נוסע שאינו מסוגל לסיים את הנסיעה באופן עצמאי ולגביו עשוי להימשך שלב הנסיעה אף לאחר חניית הרכב. באשר לרכיב ה"עקב", רכיב הקשר הסיבתי, קבע בית המשפט המחוזי כי הותרת המנוחה ברכב נעול היוותה "סיבה בלעדית אינן" למותה, ועל כן מתקיימת דרישת הקשר הסיבתי העובדתי. עוד קבע בית המשפט המחוזי כי גם דרישת הקשר הסיבתי המשפטי מתקיימת, שכן יישום מבחן הסיכון מורה כי מותו של קטין חסר ישע אשר לכוד ברכב נעול הוא חלק מהסיכון הקיים בשימוש ברכב. בית המשפט המחוזי אף קבע כי האוטובוס לא היווה "זירה" גרידא למות המנוחה, שכן, כאמור, נסיעתה בו לא נסתיימה. בשל כל האמור לעיל, קבע בית המשפט המחוזי כי מות המנוחה נגרם כתוצאה מתאונת דרכים, דחה את התביעות כנגד כל הנתבעים מלבד הנהג, בעלת האוטובוס וחברת הביטוח שלהם, וכן דחה את ההודעות לצדדי ג'.

4. המבקשים, העיזבון והורי הילדה המנוחה, טוענים כי אין להשלים עם תוצאת פסק דינו של בית המשפט המחוזי אשר משחררת את המשיבים מנשיאה באחריות לרשלנותם הפושעת ומעבירה את נטל הפיצוי לכתפיה של חברת הביטוח בלבד. כן טוענים המבקשים שסיווג האירוע כתאונת דרכים אף מקטין את גובה הפיצוי שצפוי להשתלם להם בעקבות מותה הטראגי של המנוחה. באשר לרכיב ה"שימוש ברכב מנועי" בהגדרת תאונת הדרכים בחוק הפיצויים, טוענים המבקשים כי השימוש ברכב הסתיים עם חנייתו ויציאת הנהג ממנו; לפיכך, לטענתם, מות המנוחה שאירע רק מספר שעות לאחר מכן לא נגרם במהלך השימוש ברכב. זאת במיוחד, טוענים המבקשים, נוכח העובדה שהמנוחה הייתה ילדה בת שש אשר מסוגלת לרדת בכוחות עצמה מהרכב ואינה זקוקה למבוגר שישא אותה כדי לסיים את השימוש שעשתה ברכב. עוד טוענים

המבקשים כי לא התקיים במקרה זה קשר סיבתי עובדתי בין השימוש ברכב ובין פטירת המנוחה שכן הרכב לא היווה "סיבה בלעדית" לאירוע. לטענת המבקשים, אילו היו המשיבים נוהגים באחריות, ניתן היה להבחין בשעה מוקדמת יותר בכך שהמנוחה לא הגיעה באותו יום לבית הספר ומותה היה נמנע. כמו כן, טוענים המבקשים כי גם הקשר הסיבתי המשפטי לא התקיים במקרה זה, שכן מכת חום שנגרמת כתוצאה משהייה ממושכת ברכב אינה חלק מהסיכון הרגיל שנלווה לשימוש ברכב ומקרים כגון זה בטלים בשישים ביחס לסיכונים תחבורתיים אחרים. לבסוף, טוענים המבקשים כי האוטובוס היווה "זירה" למות המנוחה בלבד, שכן אותה פגיעה יכלה להיגרם גם כתוצאה מזניחת המנוחה במקום סגור ובלתי מאוורר אחר, דוגמת: חדר אטום, ארון, מעלית חיצונית, וכדומה.

5. חברת הביטוח שביטחה את האוטובוס (המשיבה 4), הודיעה כי היא מצטרפת לטענותיהם המשפטיות של המבקשים. יתר המשיבים (להלן: המשיבים) סומכים את ידיהם על פסק דינו של בית המשפט המחוזי וטוענים כי פטירת המנוחה אירעה כתוצאה מתאונת דרכים. לשיטתם, הניתוח המשפטי שהציעו המבקשים לוקה בחוסר אבחנה בין יסוד הקשר הסיבתי לבין שאלת ריחוק הנזק. כלומר, לטענת המשיבים, בעת שהאוטובוס חלף על פני בית הספר מבלי להוריד את המנוחה חל מאורע תאונת הדרכים אשר קשור בקשר סיבתי ברור לשימוש ברכב, שכן הוא מאורע שקרה במהלך נסיעה. בהמשך, טוענים המשיבים, התפתח תהליך הדרגתי של יצירת הנזק, אך על-פי ההלכה הפסוקה נזק זה עומד בכללי ריחוק הנזק החלים בתאונות דרכים. עוד טוענים המשיבים כי בחינת הקשר הסיבתי המשפטי של רכב הסעה לתלמידים צריכה להיעשות ביחס למאפייניו המיוחדים של רכב מסוג זה, ולשיטתם – אי-ירידה של תלמיד בתחנת היעד היא אחד הסיכונים המיוחדים הנובעים משימוש ברכב להסעת תלמידים. בדומה, גם בנוגע להגדרת "שימוש ברכב מנוע", טוענים המשיבים כי יש לבחון מהו שימוש ברכב הסעת תלמידים, ולשיטתם תלמיד משתמש ברכב ההסעה מרגע עלייתו בתחנת המוצא ועד לירידתו בתחנת היעד. לפיכך, לטענתם, המנוחה לא סיימה את השימוש שביצעה באוטובוס, שכן לא ירדה ממנו בתחנת היעד שלה. המשיבים מוסיפים וטוענים כי אין נפקות לכך שהמנוחה הייתה מסוגלת לרדת בכוחות עצמה מהאוטובוס, מכיוון שלא הייתה מסוגלת לצאת ממנו לאחר שדלתו ננעלה, ועל כן לא הייתה מסוגלת לסיים את השימוש ברכב.

6. החלטנו לדון בבקשה כאילו ניתנה רשות ערעור והוגש ערעור על-פיה. יצוין כי המשיבים 3, 5-7, 9 ו-11-13 הגישו תגובה משותפת לבקשה ובמסגרתה הביעו את התנגדותם לדיון בבקשה כבערעור. עם זאת, על-פי תקנה 410 לתקנות סדר הדין

האזרחי, התשמ"ד-1984, רשאי בית המשפט לדון בבקשת רשות ערעור כבערעור אף ללא הסכמת בעל-דין כאשר ניתנה לו הזדמנות להביע התנגדותו ונראה לבית המשפט שזכויותיו לא תיפגענה. במקרה זה, נוכח טענותיהם המשפטיות המקיפות של כלל המשיבים, ובכללם משיבים אלו, ונוכח העובדה כי עמדת שני הצדדים זהה ברובה המכריע לזו שהוצגה בבית המשפט המחוזי, לא מצאנו כי זכויות משיבים אלו תיפגענה מדיון בבקשה כבערעור (רע"א 8147/10 קים לוסטיגמן ייזום ובניה בע"מ נ' בכר (לא פורסם, 22.2.2011); רע"א 2235/04 בנק דיסקונט לישראל בע"מ נ' שירי, פ"ד סא(2) 634 (2006)).

7. דין הערעור להתקבל. הצדדים חלוקים ביניהם בנוגע לגדרי תחולתה של ההגדרה הבסיסית לתאונת דרכים בסעיף 1 לחוק הפיצויים – "מאורע שבו נגרם לאדם נזק גוף עקב שימוש ברכב מנועי למטרות תחבורה". באשר להגדרת שימוש ברכב מנועי, חלוקים הצדדים ביניהם בשאלה אם יש להחיל במקרה זה את אחת החלופות להגדרה זו – "נסיעה ברכב". לאחר חקיקתו של תיקון מספר 8 לחוק הפיצויים, הכלל המקובל בפסיקה הוא כי צורות שימוש שאינן נופלות בדרך טבעית בגדרו של המונח "נסיעה" ואינן נזכרות במפורש בחוק שוב אינן באות בגדרו (רע"א 9084/05 אג"ד בע"מ נ' ינטל (לא פורסם, 29.10.2007) (להלן: פרשת ינטל); אליעזר ריבלין תאונת הדרכים – תחולת החוק, סדרי דין וחישוב הפיצויים 175-179 (מהדורה רביעית, 2012)). תחת זאת, נקבע כי אמנם פרשנות המונח "נסיעה ברכב" חורגת מפעילות הנסיעה הפיסית ברכב, אך נראה "כי המקרים הנופלים בגדריה חייבים להיות קשורים קשר ממשי לנסיעה בפועל" (רע"א 5099/08 נביל נ' הדר חברה לביטוח בע"מ, פס' 8 (לא פורסם, 4.2.2009)). בשל כך, נפסק כי נוכחות ברכב חונה אינה תואמת את משמעותו של המונח "נסיעה" ואינה קשורה בהכרח לנסיעה בפועל ועל כן היא לכשעצמה אינה יכולה להצדיק התייחסות לאירוע כאל "תאונת דרכים" (ראו פרשת ינטל, בפס' 8; ע"א 1042/00 מגדל חברה לביטוח בע"מ נ' שושי, פ"ד נו(4) 481, 486 (2002) (להלן: פרשת שושי); רע"א 3149/09 קרנית קרן לפיצוי נפגעי תאונות דרכים נ' סקאפי (לא פורסם, 19.7.2009); ע"א 6904/10 קטן נ' כלל חברה לביטוח בע"מ (לא פורסם, 26.12.2011); והשוו ליצחק אנגלרד פיצויים לנפגעי תאונות דרכים 120, 132-136 (מהדורה שלישית, 2005)).

8. לפיכך, נוכח ההגדרות המקובלות בפסיקה, נוכחות המנוחה באוטובוס בעת מותה – לא הייתה נוכחות במהלך "נסיעה" וממילא לא התקיים, עובר למותה, שימוש ברכב. התזה המשפטית שהציע בית המשפט המחוזי היא כי נוכחות המנוחה באוטובוס בשעות האמורות באה בגדר "נסיעה" מכיוון שנסיעתה של המנוחה באוטובוס לא הסתיימה – זאת בשל שבהיותה קטינה היא נזקקה לסיוע של הנהג לשם סיום הנסיעה.

אני סבור כי אין לקבל תזה זו. אין חולק כי אף לאחר שכל הילדים ירדו מן האוטובוס וזה עשה את דרכו למקום חנייתו, היו המנוחה והנהג חשופים לכלל הסיכונים הצפויים למי שנוסע ברכב מנועי; הם היו מצויים באותה עת ב"נסיעה". ברם, כאשר הגיע האוטובוס למקום חנייתו והנהג דומם את מנועו – הסתיימה נסיעת האוטובוס. כך מן הבחינה הלשונית וכך גם מן הבחינה המשפטית. בהתאם להלכה שנקבעה בפרשת שושי, אילו היה רכב אחר מתנגש באוטובוס לאחר חנייתו והנהג או המנוחה היו נפגעים מהתאונה, דינם היה כדין הולך רגל שנפגע בתאונת דרכים. לא ניתן להבחין בעניין זה בין הנהג ובין המנוחה, ולקבוע כי עודנה נוסעת ברכב, בעוד הנהג כבר סיים את נסיעתו.

9. לנוכח מסקנתנו באשר להיעדר "שימוש ברכב המנועי" במועד האירוע הטרגי מתייטר בפועל הדיון בשאלת הקשר הסיבתי. למעלה מן הדרוש ניתן לסבור כי עצם העובדה שהמנוחה הייתה מצויה דווקא באוטובוס סגור במשך כתשע שעות ולא בכל חלל סגור אחר אינה הופכת את האירוע לתאונת דרכים בהיעדר קשר סיבתי משפטי בין השימוש (אפילו היה כזה) לבין התוצאה.

סוף דבר, הערעור מתקבל. דחיית התביעה כנגד המשיבים 3, 5 ודחיית ההודעות לצדדי ג' – מבוטלות. המשך הדיון בפני בית המשפט המחוזי יעשה מתוך הנחה כי פטירת המנוחה לא נגרמה כתוצאה מתאונת דרכים. כל המשיבים מלבד המשיבה 4 ישאו, ביחד ולחוד, בשכר טרחת באי-כוח המבקשים בסך של 10,000 ש"ח.

ניתן היום, כ"א בטבת התשע"ב (16.1.2012).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

המשנה-לנשיאה